

Dr hab. Joachim Mencil, prof. AM w Krakowie

Kraków, dn. 20.12.2022 r.

dziedzina: sztuki

dyscyplina: sztuki muzyczne

RECENZJA

w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego Panu dr. Ireneuszowi
Wojtczakowi

w dziedzinie: sztuki; w dyscyplinie: sztuki muzyczne

Zlecniodawca recenzji:

Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku.

Dotyczy:

Uchwały nr 163/2022 Senatu Akademii Muzycznej im. St. Moniuszki w Gdańsku z dnia 7 lipca 2022 roku w sprawie powołania komisji habilitacyjnej w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego Panu dr. Ireneuszowi Wojtczakowi. Skład komisji:

- 1) prof. dr hab. Andrzej Pikul – przewodniczący komisji (Akademia Muzyczna w Krakowie)
- 2) dr hab. Piotr Wyleżoł – recenzent komisji (Akademia Muzyczna w Krakowie)
- 3) dr hab. Joachim Mencil – recenzent komisji (Akademia Muzyczna w Krakowie)
- 4) dr hab. Zbigniew Jakubek – recenzent (Uniwersytet Rzeszowski)
- 5) prof. dr hab. Jerzy Głowczewski – recenzent (Akademia Muzyczna w Katowicach)
- 6) dr hab. Andrzej Wojciechowski – członek komisji (Akademia Muzyczna w Gdańsku)
- 7) dr hab. Maciej Obara – sekretarz komisji (Akademia Muzyczna w Gdańsku).

Podstawowe dane o Habilitancie:

Pan Ireneusz Wojtczak tytuł magistra sztuki uzyskał na Wydziale Dyrygentury Chóralnej, Rytmiki i Wychowania Muzycznego – specjalność – dyrygentura chóralna (w punkcie 1.4.ii. autoreferatu nie podano niestety nazwy uczelni) w 1995 roku.

W 2019 roku otrzymał tytuł doktora sztuki muzycznej na Wydziale Instrumentalnym Akademii Muzycznej im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku w dyscyplinie artystycznej – instrumentalistyka, w specjalności – gra na saksofonie. Tytuł rozprawy doktorskiej – *Folklor muzyczny regionu łęczyckiego a muzyka współczesnego jazzu w kontekście dzieła artystycznego, zawierającego autorskie aranżacje utworów ludowych.*

Od 2005 r. jest zatrudniony w Akademii Muzycznej im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku na kierunku Jazz i muzyka rozrywkowa.

Ocena autoreferatu:

W autoreferacie w podrozdziale na temat własnego warsztatu improwizatorskiego Habilitant zestawia swoje doświadczenia współpracy z muzykami jazzowymi oraz muzykami ludowymi regionu łęczyckiego. Znajduje wiele analogii zarówno w improwizatorskim kształtowaniu frazy, feelingu jak

też przede wszystkim w poszukiwaniu i rozwijaniu swojego niepowtarzalnego głosu - osobistego języka muzyki. Dr Ireneusz Wojtczak dzieli się swoimi spostrzeżeniami jak obcowanie ze sztuką (nie tylko muzyką) rozwija ten język, opisuje też jak pomyłki w czasie improwizacji mogą prowokować do pójścia w nieoczekiwaną stronę i mogą być przyczyną powstawania nowych, pięknych rezultatów.

W podrozdziale dotyczącym omówienia celu naukowego / artystycznego i osiągniętych wyników pracy w postaci płyty Kapeli Irka Wojtczaka – pt. „RomTomDada” Habilitant pisze o inspiracjach zarówno etnomuzykologicznych jak i jazzowych. Materiał wyjściowy opiera się na melodiach regionu łęczyckiego zapisanych przez Oskara Kolberga. Kilka tych melodii Kolberg zanotował w miejscowości Parzęczewo, w której dr. Ireneusz Wojtczak dorastał. Uświadomienie sobie, że chodzi dokładnie o spuściznę z miejsca tak bliskiego autorowi sprawiło, że postanowił zbudować cały program płyty na kompozycjach zanotowanych w tomie 22 Dzieł Wszystkich Kolberga (pt. „Łęczyckie”). Jeśli chodzi o inspiracje jazzowe to zestaw instrumentalny, jakiego Habilitant użył, jest taki sam jak w kwartetach Ornetta Colemana i Masada Johna Zorna. Każdy z tych kwartetów zawiera saksofon, trąbkę, kontrabas i perkusję.

Habilitant przedstawia skany ośmiu zapisanych przez Kolberga melodii i omawia ich wykorzystanie w swojej pracy. Adaptuje polski folklor dla potrzeb jazzu w sposób bardzo zróżnicowany. Np. w utworze pierwszym („Kujon”) zmienia metrum, akcentuację, wartości rytmiczne; wprowadza także do jazzowej interpretacji ludową praktykę wykonawczą powtarzania melodii o kwartę wyżej oraz stopniowe przyspieszanie tempa. W utworze siódmym („Mazur”) Pan Ireneusz Wojtczak tworzy introdukcję na ostatnich taktach głównej melodii, zostaje też wprowadzona wariacyjność tematu, stopniowe przyspieszenie tempa, a kolejne części utworu opierają się również na zamianie metrum. Melodia powraca w kanonie granym przez trąbkę i saksofon.

Ze względu na fakt notacji krótkich melodii przez Kolberga Habilitant zaczął eksperymentować z mikro-zmianami formalnymi w strukturze melodii, tak by ją rozwinąć i eksploatować. Stosuje np. zamianę kolejności taktów oraz modulacje melodii wewnątrz jej struktury. Niektóre melodie są wykonywane także w ruchu raka.

W utworze szóstym („Polka”) autor kreuje polirytmie i rytm synkopowany, który nadaje melodii ludowej jazzowego feelingu.

W autoreferacie umieszczone są również fragmenty recenzji omawianej płyty.

Podsumowując, autoreferat napisany jest bardzo czytelnie, dotyczy wielu doświadczeń drogi artystycznej Habilitanta i interesująco przedstawia inspiracje i wyniki poszukiwań artystycznych w temacie adaptacji ludowej muzyki z regionu łęczyckiego do współczesnej muzyki jazzowej.

Ocena dorobku artystycznego, naukowego, dydaktycznego, organizacyjnego i popularyzującego sztukę muzyczną:

Od około 25 lat Habilitant działa jako saksofonista (lider i muzyk sesyjny). Wśród licznych osiągnięć wymienić należy nagrodę Fryderyka otrzymaną w 2000 roku (album roku) za płytę grupy Groovekojad.

Po roku 2000 (nie podano dokładnej daty) Habilitant wziął udział w premierze trans-opery „Sen nocy letniej” Williama Szekspira, do której muzykę skomponował Leszek Możdżer. Muzyka z tego spektaklu została zarejestrowana w 2004 roku na płycie „Pub 700”.

Rok 2006 to okres nagrań pod egidą Tomka Sowińskiego and The Collective Improvisation Group i udział w sesji nagraniowej płyty „Illustration”.

W 2007 roku Pan Ireneusz wystąpił na płycie Przemysław Dyakowskiego „Melisa”.

W 2008 roku rozpoczął współpracę z Wojtkiem Mazolewskim (album „Grzybobranie”).

W 2009 roku w składzie Tymański Brass Ensemble wystąpił podczas Jazz Jamboree wspólnie z amerykańskim trębaczem Davem Douglasem (koncert był upamiętnieniem Lestera Bowie).

W tym samym roku otrzymał nagrodę Największa Indywidualność Jazzowa na konkursie Bielska Zadymka Jazzowa.

Kolejne lata to współpraca z licznymi muzykami i edycje płytowe. Na uwagę zasługuje eksploracja muzyki ludowej. Wymienić tu należy projekt poświęcony muzyce Kociewia z 2009 roku (płyta „Zimowe sny” z zespołem Ajagore) oraz album „Pieśni zbójnickie” z 2017 roku firmowany przez Krzysztofa Trebunia Tutkę i Tymona Tymańskiego (spotkanie z muzyką Podhala).

W charakterze lidera Pan Ireneusz Wojtczak zadebiutował w 2003 roku (płyta „Look to the sky” odnosząca się do muzyki Carlosa Jobima i bossa -novy).

Ostatecznie przekonany do idei czerpania z własnych muzycznych korzeni Habilitant postanowił zagłębić się w eksplorację ludowej muzyki z regionu łęczyckiego (płyta „Direct Memory Access” – wyróżniona na XIV Festiwalu Folkowym Polskiego Radia 2 „Nowa Tradycja” w 2011 roku; następnie doceniona przez amerykańskich krytyków płyta „Irek Wojtczak Folk Five Nyconnection” zrealizowana w 2014 roku z nowojorskim zespołem The Fonda/Stevens Group; płyta Irek Wojtczak Quintet Live – „Play it Again” z 2018 r.; płyta Kapeli Irka Wojtczaka „Rom Tom Dada” z 2021; płyta Irek Wojtczak Orkiestra – „Suita Parzęczewska” z 2022 r.)

W 2017 roku zaprosił do współpracy Davida Murraya.

Pan Ireneusz jest również kompozytorem i aranżerem muzyki do filmów, widowisk i spektakli oraz performances muzyczno-malarsko-poetyckich (m.in. we współpracy z Bałtycką Agencją Artystyczną BART, Gdańskim Teatrem Szekspirowskim, Gdańskim Archipelagiem Kultury).

Prowadzi także warsztaty i wykłady dotyczące muzyki improwizowanej, działa również na polu organizacyjnym i popularyzatorskim w kwestii sztuki muzycznej. (2011–2014 – współorganizator, aranżer muzyki do cyklu comiesięcznych imprez artystycznych w sopockim klubie SPATIF pod nazwą „Woda Dżestyłowana”. 14.11.2016 – wykład inauguracyjny na zaproszenie Rektora Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku prof. Krzysztofa Polkowskiego, zatytułowany „Moment improwizacji”. 25.01.2020 – prowadzenie warsztatu muzycznego z improwizacji w Portlethen Academy / Aberdeen / Szkocja. 03.10.2021 – Polsko-duński festiwal muzyki awangardowej Idealistic / gościnnie udział w panelu dyskusyjnym na temat: „Czy na rynku muzycznym jest jeszcze możliwy idealizm – miejsce na indywidualne poszukiwania i bezkompromisowość?”).

Wśród szerokiego i bogatego dorobku Pana Ireneusza (liczna dyskografia!) zwraca uwagę fakt, że udziela się On na różnych polach. Jest wszechstronnym artystą. Jego działalność jest wielobiegunowa. W zajmowaniu się muzyką przyjmuje różne role (np. instrumentalisty, sidemana, dyrygenta, kompozytora, aranżera). Ale to co go osobiście wyraża to moim zdaniem projekty dotyczące muzyki ludowej, one dominują w jego autorskich poczynaniach (także naukowych w zakresie badań nad rodzimą muzyką ludową). Habilitant realizuje się również jako dydaktyk, także poza macierzystą uczelnią, choć dużo skromniej, i jako popularyzator/organizator sztuki muzycznej.

Ocena osiągnięcia artystycznego – płyty CD: Kapela Irka Wojtczaka – RomTomDada, rok i numer wydania: FSR17/ 2021, wydawnictwo: Fundacja SŁUCHAJ!

Płyta jest nagrana w klasycznym składzie praktykowanym przez wiele zespołów nurtu free-jazzowego w latach 60-tych (kwartet Ornetta Colemana). W późniejszych latach taki skład prezentował np. zespół Old & New Dreams, a później Masada Johna Zorna i w naszym kraju kwartet Piotra Wojtasika. Ciekawy jest fakt, że w czasie miksowania zrezygnowano z użycia wszelkich pogłosów upodabniając brzmienie muzyki jazzowej do charakterystycznego brzmienia kapeli ludowej w wiejskiej chacie.

Płyta zawiera dziewięć utworów. Stylistycznie jest zwarta i jednolita. Wspólnym mianownikiem jest brzmienie i tematyka. Kolejne tematy wprowadzają słuchacza w różne meandry muzyki ludowej jak też przetworzeń jazzowych.

- 1) „Kujon” – wykorzystane tu jest współbrzmienie saksofonu sopranowego i trąbki. Nadaje się ono znakomicie do naśladowania unisona skrzypiec z klarnetem (odwzorowanie brzmień ludowych na sposób jazzowy). Zachowana jest transowość. Perkusista imituje brzmienie bębna na zestawie perkusyjnym i bardzo interesująco interpretuje (przetwarza) rytm ludowy.
- 2) „Chodzony” – to utwór, w którym temat jest ciekawie przekomponowany, poprzez wykorzystanie technik stosowanych w muzyce barokowej i klasycznej. Improwizacja trąbki jest bardzo luźno związana z samym tematem, a solówka saksofonu nawiązuje do struktury harmonicznego tematu.
- 3) „Ober” – również bardzo ładnie przekomponowany temat. Zrealizowano tutaj aspekt „intensywności” (o czym autor pisał w autoreferacie). Bardzo ciekawa i rozbudowana forma utworu z licznymi zmianami, także agogicznymi (mimo tego, że wyjściowy materiał zanotowany przez Kolberga jest ubogi). Dominuje tu, zwracając uwagę swą silną wyrazowością, unisono saksofonu sopranowego i trąbki.
- 4) „Chodzony” – na podstawie czterech taktów zanotowanych przez Kolberga powstało w jazzowej aranżacji kilka różnych części. Dużą uwagę zwracano tutaj na plany muzyczne w samej sekcji rytmicznej, która brzmi odmiennie w każdej z części utworu. Wiele elementów zaskoczenia pojawia się w improwizowanej partii saksofonu.
- 5) „Mazur” – ten utwór nie jest grany w rytmie mazura lecz w tempie rubato na sposób chorałowy. Uwagę zwraca bardzo umiejętna aranżacja linii basowej, która realizuje podstawę nowej harmonii. Nie ma tu części improwizowanych. Zespół koncentruje się na podaniu tematu.
- 6) „Polka” – temat polki został przekomponowany na sposób nowoczesnej muzyki jazzowej. Linia melodyczna jest znakomicie realizowana przez saksofon tenorowy i trąbkę (brzmia pięknie zarówno w oktawach jak i w innych interwałach). Solistą w tym utworze jest kontrabasista. Bardzo interesujący aranż i wykonanie.
- 7) „Mazur” – autor płyty gra tutaj zarówno na saksofonie sopranowym jak i tenorowym. Utwór odwołuje się do zdobyczy zespołu Masada Johna Zorna. Ciekawie przekształcony rytm nadaje żydowski charakter tej kompozycji (Kolberg zapisał ten temat jako „Mazur żydowski z Parzęczewa”).
- 8) „Ober” – tutaj przekształcenia rytmu przypominają specyficzny feeling mazurków z radomskiego. Partię solową powierzono perkusiście, który zresztą prowadzi ten utwór od początku do końca. Zauważam tu też brzmieniowe odniesienia do muzyki plemion czarnej Afryki.
- 9) „Leszycok” – płytę kończy utwór na saksofon solo. Autor korzysta z różnorodnej gamy możliwości brzmieniowych saksofonu i używa go zarówno na sposób melodyczny jak

i sonorystyczny. Kodę tego utworu i zarazem całej płyty stanowi krótkie archiwalne nagranie zarówno śpiewu jak i gry na skrzypcach wybitnego ludowego muzyka regionu łęczyckiego Tadeusza Kubiaka, zmarłego w 2018 roku.

Konkluzja:

Jazz powstał w Ameryce na bazie tradycyjnych form muzyki ludowej takich jak blues, bluegrass, gospel. Jazz oparty o nasze polskie korzenie muzyki ludowej zyskuje swoiste cechy i bardzo oryginalne, niepowtarzalne brzmienie. Co bardzo ciekawe, polska muzyka ludowa w wielu rejonach nie znajduje kontynuatorów, ale jedną z szans jej przetrwania jest rozwijanie tych form, brzmień, melodii w środowisku innych stylistyk muzycznych takich np. jak jazz. Znakomitym przykładem tego jest płyta Kapeli Irka Wojtczaka – RomTomDada. Pan Ireneusz Wojtczak jest już kolejnym muzykiem jazzowym w Polsce, który z dumą przyznaje się do polskiego muzycznego dziedzictwa i przyczynia się do zachowania polskiej tożsamości narodowej. Jest świadomy tego, że rodzime dziedzictwo jest wartością ubogacającą współczesną kulturę. Buduje swoją drogę artystyczną nie na imitowaniu pomysłów innych artystów tylko na eksplorowaniu muzycznych korzeni i tworzeniu swojego własnego języka muzycznego. Ten język służy mu do swobodnego komunikowania się zarówno z innymi muzykami jak i z publicznością. Pozytywnie oceniam zarówno dorobek artystyczny Habilitanta jak i przedstawione osiągnięcie artystyczne. Powyższe dokonania spełniają wymagania określone w art. 219 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dn. 20 lipca 2018 o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, stawiane kandydatom do stopnia doktora habilitowanego sztuki. Osiągnięcia Pana dr Ireneusza Wojtczaka przyjmuję.

Węgrze Wielkie, 20.12.2022

Yacelin Mucel